

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

16.5.2024

Asia: HE 28/2024 Hallituksen esitys laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 20 ja 21 §:n väliaikaisesta muuttamisesta (vastaanottorahan alentaminen)

Pakolaisneuvonta ry:n lausunto

Pakolaisneuvonta kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä.

Esityksen taustalla on Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukainen kirjaus vastaanottorahan pienentämisestä perustuslain ja vastaanottodirektiivin sallimaan minimiin.

Esityksellä pyritään toteuttamaan hallitusohjelmassa vastaanottotoiminnalle asetettuja säästötavoitteita. Esityksen mukaan sen tavoite on vähentää turvapaikka- ja vastaanottojärjestelmän houkuttelevuutta niin, ettei Suomeen hakeuduttaisi anomaan kansainvälistä suojelua perusteettomasti. Tavoitteena on myös nopeuttaa sellaisten tilapäistä suojelua saavien kuntaan siirtymistä, joilla on mahdollisuus hakea kotikuntaa.

Pakolaisneuvonta vastustaa ehdotettuja lainmuutoksia eli vastaanottorahan ja käyttörahan alentamista.

1 Yleistä

Vastaanottoraha ja ilman huoltajaa olevalle alaikäiselle maksettava käyttöraha ovat vastaanottolain mukaisia palveluita, joilla turvataan kansainvälistä suojelua hakevan, tilapäistä suojelua saavan sekä vailla kotikuntaa olevan ihmiskaupan uhrin oikeus perustuslain 19 §:ssä tarkoitettuun välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

Vastaanottoraha myönnetään ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömän toimeentulon turvaamiseksi ja itsenäisen selviytymisen edistämiseksi, jos henkilö on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, muista tuloistaan tai varoistaan, itseensä nähden elatusvelvollisen huolenpidolla tai muulla tavalla.

Hallituksen esityksessä esitetään väliaikaisena toteutettavia muutoksia eli vastaanottorahan ja käyttörahan alentamista 31.12.2025 asti. Pysyvämpi muutos olisi tarkoitus ja mahdollista valmistella keväällä 2024 alkavan vastaanottolain jatkohankkeen yhteydessä, jolloin vastaanottoraha pienennetään perustuslain ja vastaanottodirektiivin sallimaan minimiin.

Esityksellä pyritään julkisen talouden säästöihin. Arviot säästöistä ovat hallituksen esityksessä selvästi pienempiä kuin luonnoksessa hallituksen esityksestä. Merkittävintä kuitenkin mahdollisten säästöarvioiden kannalta on se, että mahdolliset säästöt olisivat

julkisen talouden kannalta täysin merkityksettömiä. Näin erityisesti, jos huomioitaisiin asianmukaisesti ehdotuksen kokonaisvaikutukset ja näiden osalta kokonaiskustannukset. Taloudellisten vaikutusten arvioinnissa on sivuutettu mm. vaikutukset terveys- ja sosiaalipalveluiden tarpeen lisääntymiseen ja se, että vastaanottokeskuksen tulee turvata perustarpeet muilla tavoin, kun vastaanottoraha ei riittäisi. Luonnoksessa hallituksen esityksestä on todettu myös, että tarvittaessa lapsi voidaan siirtää ryhmäkotiin tai hänen tilanteestaan voidaan tehdä lastensuojeluilmoitus. Kohta on hallituksen esityksestä poistettu ilman selitystä. Jos kuitenkin odotetaan, että tarve lastensuojelulle tulisi lisääntymään niin arviossa tulisi asianmukaisesti huomioida lastensuojelusta muodostuvat suuret kustannukset. Yhtenä tavoitteena vastaanottorahan pienentämisellä on "kannustaa" tilapäisen suojelun luvalla Suomessa vuoden oleskelulle siirtymään kuntalaisiksi ja siten vastaanottopalveluista kuntien ja hyvinvointialueiden palveluiden piiriin. Tältä osin siis vastaanottopalveluiden kustannukset pienenevät, mutta julkisen talouden kannalta kokonaisuudessaan säästöjä tuskin juuri tulee.

Esityksen mukaan ehdotetulla vastaanottorahan ja käyttörahan alentamisella pyritään lisäksi "vähentämään turvapaikka- ja vastaanottojärjestelmän houkuttelevuutta" niin, että Suomeen ei hakeuduttaisi anomaan kansainvälistä suojelua ilman todellista suojelun tarvetta". Esityksen mukaan tämä pyrkimys on erityisen tärkeä "esimerkiksi Suomen itärajan tilannetta ja hybridi vaikuttamista silmällä pitäen". Ehdotuksesta ei kuitenkaan ilmene, miten ehdotus voisi edistää näitä pyrkimyksiä. Vastaanottorahan esittäminen ns. vetotekijänä ei perustu mihinkään. Hallituksenkin esityksessä todetaan, että "vastaanottorahan määrän vaikutuksesta perusteettomasti kansainvälistä suojelua hakevien määrään ei ole todennettua tietoa." Tilanteessa, jossa tietoa ei ole, on vastuutonta luoda perusteettomia kuvia turvapaikanhakijoista ja vastaanottojärjestelmän houkuttelevuudesta. Lisäksi väite, että vastaanottorahaa alentamalla vaikutettaisiin jotenkin itärajan tilanteeseen ja ns. hybridi vaikuttamiseen on paitsi perusteeton myös käsittämätön. Esityksessä todetaan, että vastaanottorahan alentamisen suora vaikutusta perusteetta hakevien määrään on hyvin vaikea arvioida, vaikka todellisuudessa on selvää, että sillä ei ole mitään vaikutusta.

Esitykseen kirjatut tavoitteet ja pyrkimykset vahvistavat lähinnä sitä, ettei esitykselle ole kyetty osoittamaan mitään todellista tarvetta eikä perustetta.

Hallituksen esityksestä nousee esiin hyvin vastaanottorahan alentamisen lukuisat negatiiviset vaikutukset, mukaan lukien ehdotuksen negatiiviset lapsivaikutukset. Esityksessä todetaan muun muassa, että se olisi omiaan lisäämään harmaata taloutta, alttiutta hyväksikäytölle ja että "esityksellä saattaa olla vaikutusta siihen, että haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät joutuvat taloudellisen tilanteen heikentyessä entistä haavoittuvampaan asemaan". Siinä tuodaan esiin myös, miten taloudellinen epävarmuus vaikuttaa ihmisten toimintakykyyn ja terveyteen ja miten psykofyysinen oireilu ja psykososiaalisen tuen tarve todennäköisesti lisääntyvät vastaanottokeskuksissa. Lasten osalta siinä todetaan, että se voi johtaa myös lastensuojelutoimenpiteiden tarpeen lisääntymiseen, perheväkivallan kasvuun ja yleiseen perheiden huonovointisuuden lisääntymiseen, myös ruokavallion yksipuolistumisena (s. 34).

Esityksen mukaan lausuntopalautteessa vastaanottorahan pienentämiseen suhtauduttiin pääosin kriittisesti. Se, että nyt hallituksen esitykseen on tehty joitain minimaalisia parannuksia ei tarkoita, että esitys tulisi hyväksyä.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisella vallalla on velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Esityksessä on kyse perustuslaissa ja erityisesti perustuslain 19 §:ssä turvattujen oikeuksien kannalta merkityksellisestä sääntelystä. Perustuslaissa turvattuja oikeuksia voi rajoittaa vain hyväksyttävästä syystä ja mikäli rajoitus on välttämätön.

Ehdotuksesta ei ilmene mitään asianmukaista perustetta sille, että vastaanottorahaa ja käyttörahaa tulisi alentaa hätiköiden valmistellulla lainmuutoksella ja ilman, että alentamiselle on esitetty mitään tosiasiallista tarvetta, perustetta tai että siitä olisi mitään tosiasiallista hyötyä, edes esitettyjen tavoitteiden saavuttamisessa.

Pakolaisneuvonta vastustaa ehdotettua jo ennestään perusoikeuksien toteutumisen kannalta hyvin alhaisen vastaanottorahan tason alentamista entisestään. Näin erityisesti ottaen huomioon useat negatiiviset käytännön vaikutukset sekä merkittävät negatiiviset vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksien, myös lapsen oikeuksien toteutumiseen.

2 Vastaanottorahan määrän riittävydestä

Tälläkin hetkellä vastaanottoraha on vain 59 prosenttia toimeentulotuen perusosan määrästä, vaikka vuonna 2011 vastaanottorahan kokonaisuudistuksen yhteydessä sen suuruus asetettiin 70 prosenttiin toimeentulotukilain 9 §:ssä säädetyn perusosan määrästä. Nyt esitetyssä hallituksen esityksessä ei ole esitetty mitään arvioita ihmisten tarpeellisten menojen suuruudesta vaan ainoastaan on todettu, että turvapaikanhakijoiden tulee "sopeuttaa menojaan esityksen mukaisesti" (s. 31). Vastaanottokeskuksista on viestitetty jo aiemmin, sekä myös tämän lakiesityksen lausuntovaiheessa, että nykyinenkään vastaanottorahan taso ei kata ihmisten perustarpeita. Esimerkiksi Luona Oy:n vastaanottokeskuksen lausunnossa esitetään, kuinka jo nyt "perheiden ja yksityismajoitusasiakkaiden taloudellinen ahdinko on lisääntynyt huomattavasti, koska elinkustannukset ovat viime aikoina nousseet voimakkaasti. Asiakkaat joutuvat entistä enemmän turvautumaan ruoka-avunpiiriin ja toimeentulo-ongelmat tulevat entistä useammin esiin keskusteluissa sosiaalialan ammattilaisten kanssa." Vastaanottorahan ja käyttörahahan alentaminen tulisi vain pahentamaan tilannetta, jota käytännössä on huonontaneet jo indeksikorotusten jädädytykset, jotka tulivat voimaan vuoden alussa.

Esityksessä todetaan, että siinä ei määritellä vastaanottorahaa saavan asiakkaan ihmisarvoisen elämän edellytysten vähimmäistasoa. Esityksen, lausuntopalautteen ja muun saatavilla olevan tiedon perusteella on kuitenkin selvää, että vastaanottorahan alentamisella on merkittävästi kielteisiä vaikutuksia, eikä ihmisen ihmisarvoisen elämän edellytyksiä voida turvata, mikäli vastaanottorahaa alennetaan entisestään.

Esityksen mukaan hallitusohjelmassa tavoitellun perustuslain ja vastaanottodirektiivin salliman vastaanottorahan minimitason arviointi tehdään vasta keväällä 2024 käynnistettävässä vastaanottolain jatkohankkeessa. Nyt esitetty muutos vaikuttaa perustavanlaatuisesti ihmisten ihmisarvoisen elämän toteutumiseen kuitenkin saman tien. Esitystä ei tule hyväksyä ilman arvioita siitä, onko esitetty vastaanottorahan alentaminen perustuslain ja vastaanottodirektiivin salliman vastaanottorahan minimitason mukainen.

Jotta esityksen osalta olisi mahdollista arvioida vastaanottorahan riittävyyttä kattavasti, hallituksen esitykseen tulisi lisätä laskennallisia arvioita eri henkilöryhmien vähimmäiskulutustasoa vastaavien, jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvien menojen suuruudesta. Perustuslain 47 §:n mukaan eduskunnalla on oikeus saada valtioneuvostolta asioiden käsittelyssä tarvitsemansa tiedot. Tällä hetkellä hallituksen esityksen perusteella ei voi arvioida, miten turvapaikanhakija pystyy turvaamaan vastaanottorahalla ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömän toimeentulon.

Esityksessä tulisi varmistaa, että kaikki ne menot, jotka vastaanottolain perusteella katetaan vastaanottorahalla, on myös tosiasiallisesti mahdollista sillä kattaa.

3 Vastaanottoraha ja täydentävä vastaanottoraha

Vastaanottoraha koostuu vastaanottorahan perusosasta ja täydentävästä vastaanottorahasta. Täydentävä vastaanottoraha on harkinnanvarainen etuus, jonka saaminen perustuu yksilölliseen tarpeeseen ja sen arviointiin. Täydentävää vastaanottorahaa ei ole tarkoitettu päivittäisiin arjen kuluihin.

Vastaanottorahan perusosan tulisi riittää ihmisarvoisen elämän turvaamiseen, joten vastaanottorahaa ei tule alentaa sillä perusteella, että vastaanottokeskuksen asiakas voi hakea täydentävää vastaanottorahaa, mikäli hänen perustarpeensa eivät täyty.

Esityksessä kuitenkin todetaan, että "jos vastaanottorahan perusosa ei perustellusta, yksilöllisestä syystä riittäisi, vastaanottokeskus turvaisi asiakkaan perustarpeet joko antamalla peruselintarvikkeita tai myöntämällä täydentävää vastaanottorahaa (s. 34)". Näin ollen esityksestä jää epäselväksi, onko esityksen tarkoituksena muuttaa täydentävän vastaanottorahan luonnetta peruselintarvikkeiden ja päivittäisten arjen kulujen kattamiseen. Täydentävä vastaanottoraha on edelleen harkinnanvarainen etuus, sen myöntäminen lisää byrokratiaa, eikä esityksestä selviä, miten todennäköisesti vastaanottorahan saajalle todellisuudessa myönnettäisiin täydentävää vastaanottorahaa.

4 Väliaikaisuus – turvapaikkamenettelyn pitkittyminen

Esityksessä todetaan toistuvasti, että ehdotuksen negatiivisten vaikutusten laajuuteen ja suuruuteen vaikuttaa merkittävästi turvapaikkaprosessin kesto. Siinä todetaan muun muassa, että mitä pidempään ihminen joutuu elämään vastaanottorahan varassa "sitä haasteellisemmaksi arjen mukauttaminen voi tulla ja sitä enemmän voi myös nousta esille erityistarpeita, jotka vievät ison osan vastaanottorahasta".

Esityksessä todetaan, että "vastaanottokeskuksen asiakkaan oleskelu Suomessa on tilapäistä ja vastaanottokeskuksessa vietetyn ajan on tarkoitus olla lyhyt". Tilapäistä suojelua saaneilla on mahdollisuus siirtyä kuntaan yleensä vuoden päästä oleskeluluvan myöntämisestä. Vuotta ei voitane pitää lyhyenä väliaikaisena oleskeluna oleskelun määritelmällisestä tilapäisyydestä huolimatta. Turvapaikanhakijan kohdalla tämä väliaikaisuus voi kestää useista kuukausista jopa useisiin vuosiin. Viime vuosina, vaikka hakemusmäärät ovat Suomessa olleet jopa erittäin alhaisia, Maahanmuuttovirasto ei ole kyennyt ns. normaalimenettelyssä noudattamaan kuuden kuukauden käsittelyaikavelvoitetta. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien hakijoiden ja esimerkiksi lapsiperheiden käsittelyajat ovat pitkittyneet kohtuuttomasti ja perusteettomasti. Pakolaisneuvonnan tiedossa on useita tapauksia, joissa erityisesti

lapsiperheiden kohdalla käsittelyajat ovat pitkittyneet täysin kohtuuttomasti ja lain vastaisesti yli vuoteen, jopa kahteen vuoteen. Esityksen mukaan kansainvälistä suojelua hakevien keskimääräinen vastaanottopalveluissa oleskeluaika on myönteisen päätöksen saaneilla henkilöillä 390 vuorokautta, niiden hakijoiden kohdalla, jotka ovat valittaneet päätöksestään keskimääräinen oleskeluaika on 1123 vuorokautta, ts. yli kolme vuotta. Tämä osoittaa, että vastaanottokeskuksissa asuminen ja vastaanottopalveluiden, myös vastaanottorahan varassa oleminen on melko pitkäaikaista.

Hallituksen esityksessä viitataan hallitusohjelman tavoitteisiin koskien turvapaikkahakemuksen ja muutoksenhaun nopeuttamiseksi. Esityksessä sivuutetaan se, että tosiasiallisesti lukuisissa vireillä olevissa ja tulevaisuudessa hallitusohjelmaan perustuvissa hankkeissa ja esityksissä heikennetään kansainvälistä suojelua hakevien ja saavien oikeuksia ja ne ovat omiaan tosiasiallisesti suuntaamaan sekä Maahanmuuttoviraston että tuomioistuinten resursseja perusteettomiksi väitettyihin hakemuksiin eli pois ns. normaalimenettelyssä käsiteltävistä hakemuksista (mm. rajamenettelyt, tutkimatta jättämisen ja perusteettomille tarkoitettujen hakemusten nopeutetun käsittelyn laajentaminen, kansainvälistä suojelua saaneiden oleskelulupien lyhentäminen ja uudelleen arvioinnin edellyttäminen). Tosiasiallisesti ns. perusteettomille hakemuksille tarkoitetut nopeutetut menettelyt ovat omiaan viemään resursseja muiden hakemusten käsittelyltä ja näin omiaan pitkittämään normaalimenettelyssä käsiteltävien hakemusten käsittelyaikoja kestävämmällä tavalla.

Lisäksi tehostamisdiskurssissa on huomioitava, että vuonna 2015 - 2019 tehdyt useat maahan muuttaneita koskevat peräkkäiset ja samanaikaiset muutokset ilman hankkeiden kokonaisvaikutusten arviointia on johtanut siihen, että muutoksenhaun ja uusintahakemusten määrä on lisääntynyt. Näin ollen, kun prosesseja yritetään näennäisesti tehostaa ilman oikeusturvan ja muiden ihmisoikeuksien turvaamista, prosessit tulevat todellisuudessa pitenemään ja oikeudenloukkausten määrä tulee lisääntymään.

5 Kansainväliset velvoitteet

Ehdotus on ristiriidassa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ja lapsen oikeuksien komitean kannanottojen kanssa. Luonnoksessa ei edes suoraan sanota, että muutoksella turvattaisiin se, että lapsen oikeus sosiaaliturvaan ja hyvinvointiin toteutuisi. YK:n lapsen oikeuksien komitea kehotti Suomelle viime vuonna antamissaan suosituksissa välttämään köyhyysriskissä oleviin lapsiin kohdistuvia sosiaaliturvan leikkauksia ja muun muassa parantamaan turvapaikanhakijalasten taloudellista tilannetta lisäämällä heille maksettavia sosiaaliturvaetuksia.

Esitetyt leikkaukset eivät ole YK:n TSS-komitean suositusten mukaisia. Leikkausten tosiasiallisista säästöistä ei ole annettu arviota, sillä esityksessä on esitetty, että turvautuminen täydentävään vastaanottorahaan ja terveystalouteen tulee todennäköisesti lisääntymään. Tilapäistä suojelua saaneiden siirtyminen pois vastaanottopalveluista siirtää julkisen talouden kulut vain eri paikkaan, ja voivat käytännössä pikemminkin kasvaa laajemman sosiaaliturvan ja julkisen palveluiden piiriin pääsyn myötä. Lisäksi turvapaikanhakijat tulee nähdä muuta heikommassa asemassa olevana ryhmänä muun muassa todennäköisen heikon sosioekonomisen aseman vuoksi sekä lähtömaan tapahtumien ja turvapaikkamatkan aikana muodostuneiden traumojen vuoksi. Vastaanottorahan pienentäminen vaikuttaa suhteettomasti turvapaikanhakijoihin, joten esitys ei ole komitean suositusten mukainen. Myös

hallituksen esityksessä on todettu, että "esityksellä saattaa olla vaikutusta siihen, että haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät joutuvat taloudellisen tilanteen heikentyessä entistä haavoittuvampaan asemaan" (s. 36).

Myös esityksessä viitataan YK:n komiteoiden Suomelle antamiin huomautuksiin. YK:n TSS-komitea on kiinnittänyt huomiota vuosina 2015–2019 tehtyjen sosiaaliturvaleikkausten negatiivisiin vaikutuksiin ja vaatinut Suomea jatkossa pitämään sosiaalietuudet riittävinä. TSS-komitea on muun muassa vaatinut varmistamaan, että sosiaalietuudet pysyvät riittävinä ja että harkittaessa leikkauksia muun muassa julkisen talouden säästötoimien yhteydessä a) leikkaukset ovat väliaikaisia ja koskevat ainoastaan kriisiaikaa; b) leikkaukset ovat sikäli välttämättömiä ja oikeasuhteisia, että muiden toimintaperiaatteiden noudattaminen tai toimenpiteistä pidättäytyminen olisi haitallisempaa taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien kannalta; c) leikkaukset eivät vaikuta suhteettomasti muita heikommassa asemassa oleviin ja syrjäytyneisiin ryhmiin; d) leikkauksiin liitetään muita toimia, kuten sosiaalisia tulonsiirtoja, joilla lievennetään kriisiaikoina syntyvää eriarvoisuutta; ja e) leikkauksissa säilytetään etuuden ydinosa, joka mahdollistaa edunsaajille riittävän elintason. (TSS-komitea (E/C.12/FIN/CO/7) 27. kohta))

Euroopan sosiaalisen peruskirjan (SopS 80/2002, uudistettu) 13 artiklan 1 kohdan mukaan jokaiselle, jolla ei ole riittäviä tuloja tai varoja ja joka ei pysty hankkimaan tällaisia varoja joko omin avuin tai muista lähteistä, kuten sosiaaliturvajärjestelmän tarjoamista etuuksista, annetaan riittävää apua ja sairaustapauksissa kyseisen tilan vaatimaa hoitoa. Suomi on saanut myös Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitealta useita huomautuksia sosiaaliturvan matalasta tasosta.

6 Vertailu/muiden maiden käytäntö

Esityksessä käydään läpi, miten kymmenessä eri maassa vastaanottoraha ja -palvelut on järjestetty. Vaikka eri maiden käytännöt eivät ole suoraan verrattavissa Suomen järjestelmään muun muassa erilaisen sosiaaliturvajärjestelmän, hintatason ja vastaanottopalvelujen vuoksi, tulee vastaanottorahan alentamisen vaikutukset huomioida vastaanottorahan alentamista esittäessä. Hallituksen esityksen mukaan muun muassa Puolassa ja Unkarissa vastaanottorahan alhaisuus on johtanut siihen, että turvapaikanhakijat ovat joutuneet turvautumaan epävirallisiin töihin toimeentulonsa turvaamiseen ja esimerkiksi Puolassa turvapaikanhakijat, jotka eivät ole saaneet itselleen asuntoa, joutuvat majoittumaan kadulla. Puolassa ja Unkarissa kansalaisjärjestöjen merkitys taloudellisissa ja asumisjärjestelyihin liittyvissä vaikeuksissa on korostunut. Mikäli Suomessa vastaanottorahaa lasketaan, myös Suomessa kansalaisjärjestöjen merkitys korostuu entisestään.

Esityksessä todetaan, että Ruotsissa osa hakijoista työskentelee epämääräisissä työsuhteissa alttiina hyväksikäytölle. Yksityismajoituksessa asuvilla ei ole kannustinta olla yhteydessä viranomaisiin, koska eivät välttämättä hae lainkaan hyvin alhaisia vastaanottokeskusten myöntämiä etuuksia. Ruotsi on saanut myös komissiolta moitteita vastaanottorahan riittämättömyydestä eikä komissio ole tyytynyt Ruotsin tähän mennessä antamiin vastauksiin.

7 Vaikutusarviointi

Esityksessä tuodaan hyvin esiin ehdotuksen useita ja merkittäviä negatiivisia vaikutuksia ja se, että vastaanottorahan alentaminen vaikuttaisi merkittävästi perus- ja ihmisoikeuksien, myös lapsen oikeuksien toteutumiseen. Vaikutusarviointi ei kuitenkaan ole kaikilta osin asianmukaista, esimerkiksi sukupuolivaikutusten osalta. Hallituksen esityksessä esitetyt esityksen kielteiset vaikutukset on esitetty lievemmissä muodossa kuin luonnoksessa hallituksen esitykseksi. Lievemmillä muotoilulla ei ole annettu mitään perusteita. Esimerkiksi sosiaalisten ja terveysvaikutusten osalta luonnoksessa hallituksen esitykseksi todettiin, että "vastaanottokeskusten asiakkaat saattaisivat kuitenkin hakeutua entistä useammin erilaisten kirkon tai järjestöjen ylläpitämien ruokajakelujen pariin", kun taas esityksessä sama asia on esitetty siten, että tukea saa vastaanottokeskuksista eikä tarkoituksena ole, että vastaanottokeskusten asiakaan hakeutuisivat erilaisten kirkon tai järjestöjen ylläpitämien ruokajakelujen pariin (s. 33-34). Se, että esityksellä ei pyritä siihen, että kirkon ja järjestöjen rooli tulisi korostumaan, ei tarkoita sitä, että todellisuudessa näin ei kävisi. Jos jo tällä hetkellä vastaanottokeskuksista on viestitty, että vastaanottokeskusten asiakkaat joutuvat turvautumaan yksityisten ihmisten, järjestöjen ja kirkon tukeen, niin miten voidaan olettaa, että vastaanottorahaa alentaminen ei vain huonontaisi tilannetta.

Hallituksen esitykseen on lausuntopalautteen perusteella lisätty osio perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnista. Osiossa luetellaan eri perus- ja ihmisoikeuksia ja eri "mahdollisuuksia", ilman todellista arvioita siitä, miten ehdotettu sääntely vaikuttaa vastaanottorahaa saavien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen, etenkin jos vastaanottokeskuksessa vietetty aika venyy kovin pitkäksi. Esityksessä todetaan, että "esityksen suurimmat vaikutukset kohdentuisivat kansainvälistä suojelua hakeviin ja erityisesti niihin, joiden oleskelu vastaanottojärjestelmässä on pitkittynyt. Myös näillä henkilöillä on kuitenkin mahdollisuus saada vastaanottokeskuksesta erityistä tukea." Esityksessä ei eritellä mitä erityistä tukea on tarjolla. Lisäksi jos "erillistä tukea" ehdotetaan korjaavaksi toimeksi niin sen taloudelliset vaikutukset tulisi arvioida esityksessä, jos esityksen todellisena tavoitteena on säästötoimet, kuten esityksessä on esitetty.

Esityksessä ei myöskään huomioida samaan aikaan useissa eri hankkeissa valmistelussa olevien ja myös tulevien hallitusohjelmakirjauksiin perustuvien turvapaikanhakijoiden ja muiden ulkomaalaisten oikeuksia rajoittavien esitysten kokonaisvaikutusta. Myös esimerkiksi työnteko-oikeuden merkittävä rajoittaminen vaikuttaa väistämättä turvapaikanhakijoiden toimeentuloon.

Pakolaisneuvontaa katsoo, että ottaen huomioon myös esityksessä osoitetut useat merkittävät negatiiviset vaikutukset, mukaan lukien merkittävät negatiiviset vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksien, myös lapsen oikeuksien toteutumiseen, ainoa oikeusvaltioperiaatteen mahdollistama johtopäätös on, että vastaanottorahaa ei tule alentaa ehdotetulla tavalla.

Pia Lindfors
toiminnanjohtaja
Pakolaisneuvonta ry